

Vejledning / Råd og vink
Stx-bekendtgørelsen
Tysk fortsættersprog A

Undervisningsministeriet
Gymnasieafdelingen
2010

Tysk fortsættersprog A – Stx

Vejledning / Råd og vink

Gymnasieafdelingen 2010

Alle bestemmelser, der er bindende for undervisningen og prøverne i de gymnasiale uddannelser, findes i uddannelseslovene og de tilhørende bekendtgørelser, herunder læreplanerne. Denne Vejledning/Råd og vink indeholder forklarende kommentarer til nogle af disse bestemmelser, men indfører ikke nye bindende krav. Desuden gives eksempler på god praksis samt anbefalinger og inspiration, og den udgør dermed et af ministeriets bidrag til faglig og pædagogisk fornyelse. Citater fra læreplanen er anført i kursiv.

Der henvises generelt til vejledningerne for almen sprogforståelse, almen studieforbereelse og studieretningsprojektet samt til eksamensbekendtgørelsen. På fagets hjemmeside på EMU findes paradigmatisk eksempler, der viser, hvordan enkelt- eller flerfaglige forløb kan tilrettelægges.

1. IDENTITET OG FORMÅL	4
1.1 Identitet	4
1.2 Formål	4
2. FAGLIGE MÅL OG FAGLIGT INDHOLD	5
2.1. Faglige mål	5
2.1.1 Færdigheder	5
2.1.1.1 Lytteforståelse	5
2.1.1.2 Læseforståelse	5
2.1.1.3 Talefærdighed	6
2.1.1.4 Skrivefærdighed	6
2.1.2 Kompetencer	6
2.1.2.1 Tekst- og kulturforståelse	6
2.1.2.2 Identitet og metode	8
2.2 Kernestof	8
2.3 Supplerende stof	9
3. TILRETTELÆGGELSE	9
3.1 Didaktiske principper	9
3.1.1 Kommunikativ kompetence	9

3.1.2 Progression	10
3.1.3 Variation	11
3.2. Arbejdsformer	11
3.2.1 Lytteforståelse	11
3.2.2 Læsefærdighed	12
3.2.3 Talefærdighed	12
3.2.4 Skrivefærdighed	13
3.2.5 Emneorganisering og tekstvalg	15
3.2.6 Tekstforståelse	16
3.3 It og medier	16
3.3.1 Læse- og lyttefærdighed	16
3.3.2 Mundtlig sprogfærdighed	16
3.3.3 Skriftlig sprogfærdighed	17
3.3.4 Færdighedstræning	17
3.4 Samspil med andre fag	17
3.4.1 Tysk i almen sprogforståelse	17
3.4.2 Tysk i forbindelse med studieretningsprojektet	18
4. EVALUERING	19
4.1. Løbende evaluering	19
4.1.1 Evaluering af det skriftlige arbejde	20
4.1.2 Evaluering af den mundtlige sprogfærdighed	20
4.1.3 Prøver og test i forløbet	20
4.2 Prøveformer	20
4.2.1 Skriftlig prøve	20
4.2.2 Undervisningsbeskrivelser	21
4.2.3. Mundtlig prøve	21
4.3 Bedømmelseskriterier	24
4.3.1 Den skriftlige prøve	24
4.3.2 Den mundtlige prøve	26
4.3.2.1 Præsentations- og samtalekompetence og indholdsforståelse	26
4.3.2.2 Tekstforståelseskompetence	27
4.4 Karakterbeskrivelser	27

1. Identitet og formål

1.1 Identitet

Tyskfagets tre sider (færdighed, viden og kultur) er ligeværdige og hænger uløseligt sammen, fordi de i større eller mindre grad altid indgår i arbejdet med tysk, alt efter hvad der på et givet tidspunkt er særlig fokus på i undervisningen.

Tyskfagets kulturdel belyser forhold i tysksprogede lande i et aktuelt og historisk perspektiv. Kulturdelen omfatter det indhold, som fagets to andre sider arbejder med.

De to andre sider af faget angår de færdigheder og den viden, eleverne tilegner sig gennem tyskundervisningen.

Arbejdet med de tysksproglige færdigheder sikrer, at eleverne både kan opnå en egentlig forståelse af kulturforhold i tysksprogede lande, og at de på tysk kan kommunikere mundtligt og skriftligt på hensigtsmæssig vis i relevante situationer.

Færdighederne er lytteforståelse, læseforståelse, færdigheder i at redegøre, samtale og skrive på tysk samt i at forstå udtryk for kulturelle forhold og processer i tysksprogede lande.

1.2 Formål

Ved hjælp af denne viden og disse færdigheder kan eleverne tilegne sig de fire kompetencer, som ifølge rapporten *Fremtidens Sprog* (Undervisningsministeriet 2003) udgør fremmedsprogenes kernefaglighed.

- *Sprog* som vindue mod verden

Eleverne skal kunne bruge tysk til at kunne forstå, hvad der sker i tysksprogede samfund og kulturer. Det bidrager til, at eleverne kan orientere sig i en mere og mere internationaliseret verden.

- *Kommunikation med elevrelevante målgrupper*

For en kommunikation af denne art er elevernes kommunikationsbehov udgangspunktet. Men målgruppen er større og bredere end den, eleverne i deres øjeblikkelige situation oplever behov for at rette sig imod.

- *Æstetisk forståelse og respons*

I arbejdet med tysksprogede tekster er fokus ikke kun på teksterne som redskab til noget andet, for teksterne har en værdi i sig selv og skal opleves. Det betyder, at tyskfaget bør appellere til litteratur-, kunst- og kulturoplevelser samt forståelse af og reaktion på disse.

- *Interkulturel transmission*

Den interkulturelle kompetence er i fokus, fordi globaliseringen har øget bevidstheden om betydningen af at kunne aflæse og formulere budskaber i flerkulturelle sammenhænge.

I tyskfaget drejer det sig om ligheder og forskelle mellem tyske og andre, i særlig grad danske, kultur- og samfundsforhold.

Endvidere opøves derved elevernes kompetence i at anvende deres viden fra tyskundervisningen i andre sammenhænge. Derigennem skærpes deres sans for sammenhængen i uddannelsen, ligesom de også opbygger deres studiekompetence.

2. Faglige mål og fagligt indhold

De *faglige mål* angiver det, som eleverne skal kunne som resultat af undervisningen. Det vil sige, at de faglige mål angiver de kompetencer, eleverne skal tilegne sig gennem undervisningen. Disse

kompetencer er de sigtepunkter, som de følgende led i læreplanen (kernestof, tilrettelæggelse og evaluering) skal rettes ind efter.

De faglige mål på fortsættersprogets A-niveau fastlægger således rammerne for de sproglige og indholdsmæssige discipliner, der skal arbejdes med i undervisningen. Der nævnes receptive færdigheder: lytte til og forstå talt sprog, læse og forstå tysksproget tekstmateriale, samt produktive færdigheder: redegøre for, samtale om, udtrykke sig skriftligt om tysksproget tekstmateriale.

Desuden viser målbeskrivelsen de taksonomiske niveauer, som undervisningen skal bevæge sig på: forstå, udtrykke sig, redegøre, reflektere, anvende viden etc.

Kernestoffet (2.2) omfatter det centralt fastsatte faglige indhold, som er uomgængeligt, når eleverne skal opnå disse kompetencer. På denne måde er kernestoffet et nødvendigt - men ikke tilstrækkeligt - middel til at opnå de faglige mål. Der skal mere til, bl.a. et supplerende stof og et samspil med andre fag. Under 2.3. *Supplerende stof* anvises ideer til fagligt indhold og samspil med andre fag, som kan bidrage til opfyldelse af de faglige mål.

2.1. Faglige mål

De faglige mål er i læreplanen angivet enkeltvis, men det forudsættes, at der i undervisningen både arbejdes med de enkelte delmål, og at de indgår i mere helhedsorienterede sammenhænge, således at eleverne opnår forståelse for sammenhængen mellem fagets discipliner og deres forhold til virkeligheden uden for skolen.

2.1.1 Færdigheder

2.1.1.1 Lytteforståelse

Det er vigtigt, at denne færdighed til stadighed trænes, ikke kun implicit i forbindelse med samtalen i klassen, men også eksplicit gennem øvelser, der træner varierede måder at lytte på.

2.1.1.2 Læseforståelse

Arbejdet med skrevne tysksprogede tekster er i vid udstrækning grundlaget for elevernes sproglige arbejde, både det receptive og det produktive. Eleverne er fra folkeskolen vant til at arbejde med tekster, og deres læsefærdighed skal i stigende grad trænes, da der i den gymnasiale undervisning i stigende grad lægges vægt på, at eleverne gennem læsning udvider deres forståelse af kulturen i tysksprogede lande. Eleverne skal tiltagende udfordres sprogligt i arbejdet med tekster, og tekstlæsningen skal sikres imod at blive begrænset til hverdagsbevidstheden, som den udfolder sig i elevernes øjeblikkelige nutid.

Læreplanen stiller derfor også krav om læsning af forskellige typer af tekster, både nyere og ældre, og det betyder, at eleverne skal trænes i at læse tekster på forskellige måder, da teksttypen har en afgørende betydning for valget af læsemåde. Der stilles ikke specifikke krav om repræsentation af alle litterære genrer.

På fortsættersprogets A-niveau kræves, at der udover nyere tekster, dvs. tekster fra efter 1945 (herunder tekster fra de sidste 10 år), i mindst et emne skal arbejdes med tekstmateriale fra før 1945, og i yderligere et emne skal indgå tekstmateriale fra før 1900.

Eleverne arbejder i undervisningen ikke blot med skrevne tekster, men tekstmateriale i bred forstand. Heri indgår tillige video-, dvd- og lydbaseret materiale, cd'er samt billedmateriale (jf. det udvidede tekstbegreb under 2.2). Læreplanerne for tysk i stx stiller krav om, at teksterne skal være ubearbejdede, dvs. at der ikke må foretages ændringer i teksterne med henblik på at reducere deres sværhedsgrad.

2.1.1.3 Talefærdighed

Man kan i forhold til den mundtlige talefærdighed overordnet skelne mellem to typer af færdigheder: den *monologiske* (referat, redegørelse, mv.), og den *dialogiske* (samtale med en eller flere samtalepartnere).

Den *dialogiske* talefærdighed kræver i langt højere grad end den monologiske, at eleverne er i stand til at lytte til og forstå samtalepartnerens fremstilling, samt at de kan reagere spontant og adækvat på denne fremstilling, tage del i diskussioner og argumentere for deres synspunkter.

Disse færdigheder er helt centrale såvel i kommunikation med tysktalende som ved den mundtlige eksamen, og det er vigtigt, at eleverne gennem hele forløbet arbejder med de to genrer af talefærdighed.

2.1.1.4 Skrivefærdighed

At formulere sig skriftligt på et fremmedsprog fungerer både som mål og middel. På fortsættersprogets A-niveau er målet at sætte eleverne i stand til at udtrykke sig skriftligt på tysk med et nuanceret ordforråd og grammatisk korrekthed. Skrivningen som middel har stor betydning for sprogindlæringen: Skrivning udvikler den sproglige bevidsthed, og dette fremmer læsefærdigheden, tekstforståelsen og formidlingsevnen. Derudover fremmer den sproglige bevidsthed også den mundtlige udtryksfærdighed (jf. afsnittet om skrivefærdighed under 3.2.4)..

I undervisningen på fortsættersprogets A-niveau er det vigtigt, at den skriftlige dimension indtager en betydelig rolle, da forløbet afsluttes med en skriftlig eksamen. Læreplanen kræver således, at eleverne efter endt undervisning skal kunne udtrykke sig skriftligt på tysk med et nuanceret ordforråd og med sikkerhed i morfologi og syntaks. Den afsluttende skriftlige prøve tester elevernes skriftlige sprogfærdighed, læsefærdighed og tekstforståelse.

2.1.2 Kompetencer

Disse færdigheder fører tilsammen til, at eleven opnår tyskfaglige kompetencer. For at vise disse færdigheder og dermed den opnåede kompetence skal eleven kunne redegøre for et sagsforhold, analysere og perspektivere tekster samt diskutere de fremlagte synspunkter.

2.1.2.1 Tekst- og kulturforståelse

Færdigheden i at redegøre for en tekst/et emne eller et sagsindhold er en grundlæggende færdighed i tyskfaget. En redegørelse fremdrager væsentlige forhold på et resumerende/refererende niveau. En redegørelse er desuden karakteriseret ved, at den hæver sig op over det resumerende/refererende niveau og beskriver/forklarer de forhold, som er væsentlige i indholdet. En redegørelse for gennemgåede tekster og emner skal på fortsættersprogets A-niveau foregå på et tysk, der i kraft af et sprogligt overskud formår at præsentere overordnede linier og temaer i tekster og emner. Ved redegørelsen forudsættes desuden, at eleverne kan anvende almindelige konstruktioner, væsentlige regler for mundtlig sprogbrug og kommunikation og relevante idiomatiske vendinger.

Der kræves på A-niveauet endvidere, at eleverne skal kunne analysere tekstmaterialet, dvs. de skal kunne opdele tekstmaterialet i elementer, som gør det muligt at påvise sammenhænge. Der kan være tale om sammenhænge i den enkelte tekst, f. eks indholdsmæssige og formale sammenhænge (generer, stil mm.). Det kan også være perspektiveringer til andre tekster/emner, andre kulturforhold mm. Hertil er det nødvendigt, at man kan påvise ligheder og forskelle mellem enkelte tekster, grupper af tekster o. lign.

Med kravet om anvendelse af et varieret og nuanceret ordforråd sigtes til, at eleverne skal tilegne sig en mundtlig sprogfærdighed, i kraft af hvilken de kan honorere kravene om at udtrykke indholdsmæssige indsigter, som fremgår af analyse (og fortolkning), og som foregår på højere taksonomiske niveauer.

Eksamen foregår på basis af ikke-gennemgåede tekster. Det er derfor vigtigt, at man i forbindelse med tekstlæsning og gennemgang træner forskellige kompetencer med eleverne: præsentationskompetencen, hvor eleven har forberedt en fremlæggelse af teksten med inddragelse af relevante struktur-, redegørelses- og holdningsmarkører, og samtalekompetencen, der baseres på spontan samtale, hvori indgår brug af relevante faste vendinger og udtryk, der tilkendegiver den talendes holdninger, ønske om at tage eller afgive ordet, enighed og uenighed i samtalepartnerens synspunkter osv.

Arbejdet med litterære tekster og andre kunstneriske udtryksformer skal føre frem til en analyse og fortolkning.

Eleverne skal i tiltagende grad trænes i at redegøre på tysk for deres fortolkning af litterære tekster og andre kunstneriske udtryksformer. Derudover skal de øves i at reflektere over deres forståelse af de kunstneriske værker. Det indebærer, at eleverne opnår færdighed i at sætte den opnåede forståelse i forhold til andre kulturer og deres egen livssituation.

Kulturforståelse

Tekstforståelse i videste forstand sigter på, at eleverne skal kunne forstå forhold i tysksprogede lande i et aktuelt og historisk perspektiv. Målet er, at eleverne derudover skal kunne hæve sig over det læste/hørte og på baggrund af en faglig indsigt og viden kunne kommentere det og sætte det ind i en større sammenhæng.

Det er et yderligere mål, at eleverne kan anvende den viden, de har tilegnet sig om aktuelle kultur- og samfundsforhold i Tyskland og øvrige tysksprogede lande i mundtlig og skriftlig kommunikation.

Eleverne tilegner sig kulturforståelse gennem forståelse af litteratur, andre ikke-tekstbårne medier og andre kunstneriske udtryksformer. På alle niveauer er der et krav om læsning af litterære tekster, og arbejdet med litteratur og andre kunstneriske udtryksformer indtager en central rolle i tyskundervisningen.

Af læreplanen fremgår det, at eleverne især skal kunne redegøre for kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold i Tyskland efter 1945. Derved understreges det, at hovedvægten lægges på samtiden og på de perioder, der af de fleste opleves som umiddelbare forløbere for deres egen tid. Det fremgår desuden, at eleverne skal opnå en indsigt i væsentlige udvalgte sider af kultur, historie og samfundsforhold i tysksprogede lande. Det betyder, at det ikke er muligt på tilstrækkelig indgående måde at beskæftige sig med tysk kultur uden at beskæftige sig med Tyskland før 1945, ligesom der skal inddrages tekstmateriale om forhold i tysksprogede lande uden for Tyskland.

Læreplanen betoner, at eleverne skal kunne inddrage en grundlæggende viden om levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande. Det betyder, at man gennem materialevalget må stræbe efter på den ene side at inddrage varieret og alsidigt undervisningsmateriale og på den anden side må bestræbe sig for at arbejde med tekstmateriale, hvorigennem eleverne kan få indblik i forhold, der på væsentlig vis har præget levevilkår, værdier og normer i især Tyskland efter 1945. Med kravet om, at eleverne på en reflekteret måde skal kunne relatere studerede tekster og emner til andre kultur- og samfundsforhold betones det, at eleverne skal kunne sætte den tilegnede viden om levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande i et europæisk og globalt perspektiv.

I forhold til fortsættersprogets B-niveau præciseres et højere niveau, især ved fremhævelsen af, at eleverne skal have et grundigt kendskab til forholdene i tysksprogede lande. Læreplanen betoner, at eleverne skal kunne anvende en *grundig og afbalanceret* viden om levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande. Det betyder, at man gennem materialevalget må stræbe efter på den ene side at inddrage varieret og alsidigt undervisningsmateriale og på den anden side må bestræbe sig for at arbejde med tekstmateriale, hvorigennem eleverne kan få indblik i forhold, der på væsentlig vis har præget levevilkår, værdier og normer i især Tyskland efter 1945. Med kravet om, at eleverne på en

reflekteret måde skal kunne *relatere* studerede tekster og emner til andre kultur- og samfundsforhold betones det, at eleverne skal kunne sætte den tilegnede viden om levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande i et europæisk og globalt perspektiv.

2.1.2.2 Identitet og metode

Sprogfagene har tre søjler, som hele tiden er i spil og som er gensidigt afhængige af hinanden: sprogfag er vidensfag, færdighedsfag og kulturfag.

Dette skal gøres eksplicit for eleverne. På grund af de mange større og mindre delelementer i undervisningen kan eleverne let risikere at miste helhedsforståelsen af sprogfagene, hvorfor det vil være hensigtsmæssigt at stoppe op en gang imellem og klargøre, hvad der er undervisningens fokus lige nu, og hvordan det hænger sammen med fagets identitet og metode. Det er således afgørende, at eleverne er bevidste om, at sprogfag f. eks ikke ”kun” er grammatik og udtryksfærdighed, men at netop indholds- og kulturdimensionen indgår i et snævert afhængighedsforhold med selve sproget. Som et humanistisk fag er fagets genstandsfelt først og fremmest mennesket som kulturskabende og kulturskabt væsen, og mennesket som subjekt, idet mennesket mener noget, vil noget og føler noget, som udtrykkes via menneskeskabte produkter.

Overordnet set er hermeneutikken den paraply, der samler det, vi *gør* i sprogfagene: Vi fortolker meningsfulde udsagn, idet det, mennesket mener, føler og vil, udtrykkes i produkter, i tegn, som skal forstås, dvs. analyseres og fortolkes.

I sprogfagene står tekstlæsningen på fremmedsproget således centralt, og eleverne skal lære at stille følgende spørgsmål og besvare dem:

- hvad er det forfatteren /afsenderen vil sige og hvorfor? (intentionalitet)
- hvordan kommer intentionaliteten til udtryk, og hvorfor?
- i hvilken sammenhæng (hvilken tradition indgår teksten i, tråde til forfatterens liv og værk)
- hvordan er sammenhængen mellem tekstens udtryk/intentionalitet og epokens
- hvilken historisk og/eller samfundsmæssig kontekst skal teksten forstås i.

Med ovenstående overordnede tilgang er der forskellige metoder, der kan bringes i spil alt efter, hvilken tekst der er i fokus, og alt efter, hvilken del af sprogfaget det vil være mest interessant og relevant at bringe på banen: Vil det i den konkrete situation f. eks være mest hensigtsmæssigt med en litteraturanalytisk tilgang, eller vil en lingvistisk tilgang være at foretrække? Hvor førstnævnte hænger snævert sammen med den hermeneutiske metode, befinder sidstnævnte sig i grænsefeltet til naturvidenskaberne med den eksakte registrering af de sproglige udtryk og deres form.

2.2 Kernestof

For at opnå de mål, der er beskrevet i afsnit 2.1 Faglige mål om viden om det tysksprogede område, skal eleverne beskæftige sig med et fyldigt udvalg af ubearbejdet tysksproget materiale om udvalgte væsentlige sider af kulturelle, historiske og samfundsmæssige forhold i tysksprogede lande med hovedvægten på Tyskland efter 1945. Det kan ved tilrettelæggelsen af undervisningen være hensigtsmæssigt at tænke dette sammen med, at der skal arbejdes med *tysksproget materiale fra såvel trykte som elektroniske medier* og med *et bredt udvalg af tysksprogede litterære tekster, som kan give eleverne en kunstnerisk oplevelse og en varieret og nuanceret indsigt i levevilkår, værdier og normer i Tyskland*. Ved ’tysksproget materiale’ forstås originale tyske tekster, dvs. tekster, der oprindeligt er skrevet på tysk. Det betyder således bl.a., at disse ikke må være oversat til tysk fra et andet sprog.

Der anvendes det udvidede tekstbegreb, hvilket inkluderer traditionelle trykte tekster (bøger, aviser, tidsskrifter m.m.) og elektronisk baseret materiale, herunder både tekst (f. eks i form af websider), og audio/visuelt materiale (f. eks film/streams/radio og podcast/vodcast). Internettet bugner af relevant tysksproget materiale både i skrift og tale. Det er væsentligt at træne eleverne i arbejde med elektronisk tekst dels for at aktualisere undervisningen f. eks i form af dagsfriske nyhedsklip, dels for at lære dem at håndtere arbejdet med elektronisk baseret materiale hensigtsmæssigt.

Kravet om, at man i undervisningen skal beskæftige sig med tekst både før 1945 og før 1990, sigter på, at eleverne kun kan få en afbalanceret og nuanceret indsigt i levevilkår, værdier og normer i tysksprogede lande med hovedvægten på Tyskland, såfremt disse perspektiveres til kulturelle forhold i hhv. perioden før 1945 og 1990.

Oplevelse og forståelse af tysksproget litteratur og andre kunstneriske udtryksformer får eleverne i emnelæsningen bl.a. ved læsning af et fyldigt udvalg af nyere litterære tekster, film, billeder, collager o. lign. (Se punkt 3.2.5 Emneorganisering og tekstvalg). Det er vigtigt, at der tilrettelægges en progression i sværhedsgrad, således at eleverne i stigende grad vil kunne beskæftige sig med også sprogligt og indholdsmæssigt mere krævende tekstmateriale forfattet på tysk.

For at leve op til de faglige mål om sproglige færdigheder og kompetencer mundtligt og skriftligt inddrages grammatisk(e) fremstilling(er) og sprogtræningsmateriale som f. eks talesprogsgrammatik o. lign.

Gennem hele forløbet er det endelig vigtigt, at eleverne træner udtale og intonation. Udtaletræning indgår naturligt i flere af fagets discipliner, først og fremmest i oplæsning og samtale, men også i øvelser, der sigter på indlæring af grammatik. Det er en god idé at lade udtaleøvelserne tage afsæt i både lærerens udtale og i autentisk tysk. I forbindelse med oplæsning er det vigtigt, at eleverne ikke blot øves i korrekt udtale af enkelte ord, men at de også trænes i at gennemskue de tyske sætningskonstruktioner og at vise forståelse heraf ved hjælp af sætningsintonationen.

2.3. Supplerende stof

Ud over kernestoffet skal der inddrages supplerende stof, som kan vælges frit, når blot det er med til at opfylde de faglige mål

Det supplerende stof uddyber og perspektiverer kernestoffets litterære og kulturelle aspekter til en bredere forståelse af tysksproget kultur i europæisk sammenhæng.

Desuden vil kernestoffet kunne uddybes og perspektiveres via samspil med andre fag, jf. afsnit 3.4.

3. Tilrettelæggelse

3.1 Didaktiske principper

Alle sproglige delkompetencer, som de beskrives i læreplanen, skal indgå i arbejdet med emnerne på en sådan måde, at de støtter den skriftlige og den mundtlige kommunikation.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at erhverve sig den viden om sprog, der er nødvendig for at udvikle såvel mundtlige som skriftlige kommunikative kompetencer.

Lytte-, læse- og kommunikationsstrategier skal give eleverne redskaber til at kunne igangsætte og opretholde kommunikation, og eleverne skal trænes i forskellige sproglæringsstrategier, herunder i forskellige mundtlige og skriftlige udtryksformer.

3.1.1 Kommunikativ kompetence

Det grundlæggende sprogsyn i læreplanerne for tysk er kommunikativt. Eleverne skal først og fremmest kunne klare forskellige kommunikationssituationer – de skal kunne lytte, forstå, tale, skrive og læse på tysk (på forskellige beherskelsesniveauer). Men de skal opnå de tilhørende kommunikative

kompetencer gennem viden og bevidsthed om sprogets opbygning. Og resultatet skal være, at eleverne kan anvende

- et nuanceret og sammenhængende sprog
- et varieret og nuanceret ordforråd og relevante faste vendinger og udtryk
- morfologi og syntaks med sikkerhed

Desuden skal eleverne kunne

- benytte sproget i forskellige funktionelle sammenhænge
- anvende væsentlige normer og regler for skriftlig og mundtlig sprogbrug og kommunikation

De kommunikative kompetencer falder således i to hovedområder: en lingvistisk kompetence og en sociolingvistisk eller pragmatisk kompetence.

Den lingvistiske kompetence omfatter ordforråd, fonologi, morfologi og syntaks.

Det er vigtigt, at man stimulerer elevernes kommunikative behov som central drivkraft bag sprogindlæringen. Tager man det ene grammatiske fænomen op efter det andet i en rækkefølge, der intet har med kontekst eller kommunikationssituation at gøre, risikerer grammatik let at blive et mål i sig selv, uden at det lykkes at skabe grammatisk bevidsthed som et middel til, at eleverne bliver i stand til at forvalte deres egen indlæring.

3.1.2 Progression

Ved elevernes overgang fra folkeskolen til en gymnasial ungdomsuddannelse er det vigtigt for læreren at vide, hvilke fagelementer der lægges størst vægt på i folkeskolen. På Internetadressen www.klaremaal.uvm.dk kan man orientere sig om, hvilke fælles mål der gælder for folkeskolens tyskundervisning fra 7. til 10. klassetrin. ”Folkeskolens centrale kundskabs- og færdighedsområder er:

- Kommunikative færdigheder
- Sprog og sprogbrug
- Sprogtilenelse
- Kultur- og samfundsforhold”

Videre hedder det, at tilrettelæggelse, gennemførelse og evaluering af undervisningen skal give eleverne mulighed for at

- anvende tysk som kommunikationsmiddel
- anvende sprogets opbygning og virkemidler til at gøre kommunikationen hensigtsmæssig
- anvende deres forståelse af, hvordan de bedst tilegner sig tysk og fortsat udvikler deres sprog
- forholde sig til væsentlige sider af kultur- og samfundsforhold i tysksprogede lande.

Om det skriftlige siges allerede fra 7. klassetrin, at der skal undervises via processkrivning. Fra 9. klasse skal eleverne kunne anvende ordbøger og grammatiske oversigter hensigtsmæssigt og desuden kunne anvende viden om sprogets opbygning, især ordstilling og verbernes former. Først fra 10. klasse nævnes viden om kasus, og det pointeres, at de centrale grammatiske områder skal præsenteres i ”varierede, kommunikative sammenhænge” samt at ”isolerede grammatiske øvelser prioriteres lavt, men kan være nødvendige til at automatisere indlæringen af visse regler, som er underordnet den funktionelle brug af sproget.” I øvrigt indgår brug af it i stort set alle discipliner i folkeskolens tyskundervisning.

Når eleverne kommer til en ungdomsuddannelse, er det vigtigt, at de høster anerkendelse for de kompetencer, de har med fra folkeskolen, samtidig med at man gør dem opmærksom på de nye og højere krav, som stilles i gymnasiet.

Da eleverne erfaringsmæssigt befinder sig på meget forskellige niveauer i tysk efter folkeskolen, foretages en screening af elevernes kundskaber, således at læreren i ungdomsuddannelsen sættes i stand til at differentiere undervisningen efter den enkelte elevs forudsætninger.

Som et led i den fortsatte progression tilrådes det, at læreren sørger for, at der bliver en indledende orienteringsfase, som skal sikre, at eleverne så vidt muligt får en fælles referenceramme både med hensyn til de tysksprogede lande og med hensyn til de sproglige kundskaber.

3.1.3 Variation

Bekendtgørelsens krav om variation skyldes flere forskellige ting. For at undervisningen kan give bedst muligt udbytte, må metoderne tilpasses det stof, der behandles. Det gælder både de rent sproglige emner, som tages op, og de tekster og andet materiale, der arbejdes med. Man må også tænke på elevernes forudsætninger, generelt og individuelt. Elevernes alder og modenhed spiller en rolle, men også andre forhold, som f. eks auditiv eller visuel begavelse, kreativitet osv.

Hos nogle elever vil alene afvekslingen i metoder være en hensigtsmæssig hjælp til den nødvendige koncentration. Ved tilrettelæggelsen af undervisningen må læreren på alle niveauer være opmærksom på, at nogle arbejdsformer og teksttyper kan vise sig at appellere mere til det ene køn end til det andet. Læreren må derfor tilstræbe, at der gennem passende variation opnås en balance, der giver lige muligheder for de to køn.

3.2 Arbejdsformer

Ikke alle elever tilegner sig færdigheder på samme måde. Derfor er det vigtigt, at man i tilrettelæggelsen af undervisningen sørger for en høj grad af variation i opgavetyper, således at eleverne i arbejdet med en tekst eller i en kommunikativ øvelse træner flere færdigheder efter hinanden. Eleverne skal trænes i forskellige sproglæringsstrategier og herunder i forskellige mundtlige og skriftlige udtryksformer.

Det er vigtigt, at eleverne udvikler selvtillid i forbindelse med sprogtilegnelsen, således at de bevarer motivationen og glæden ved at lære sprog. Derfor er det også vigtigt, at læreren hjælper eleverne med at finde strategier, der kan kompensere for manglende sproglig kunnen. Disse strategier tjener ikke kun til midlertidig afhjælpning af sproglige mangler, men kan – rigtigt anvendt – være medvirkende til, at udvikle elevens sprog hen imod det mere flydende.

Det følgende afsnit rummer forslag til, hvordan man kan tilrettelægge arbejdet med de fem færdigheder: lytte-, læse-, tale- (redegørelse og dialog) og skrivefærdighed.

Som nævnt er det vigtigt, at det praktiske arbejde udmønter sig i en integration af de forskellige indsatsfelter. Eleverne skal opleve sproget som et kommunikationsmiddel, der giver dem adgang til en alsidig viden om andre kulturer.

3.2.1 Lytteforståelse

Lytteforståelsen har flere aspekter og kan med fordel trænes på forskellige måder. Når man træner lytteforståelse, er det hensigtsmæssigt, at eleverne bliver opmærksomme på, hvilke strategier de med fordel kan anvende, således at de lytter globalt, er opmærksomme på tekstgenren, lytter efter kendte ord og internationale ord, samt efter proprier og talord.

3.2.2 Læsefærdighed

Valget af læsestrategier er bestemt af, hvorfor man har valgt at arbejde med den givne tekst.

Det er vigtigt, allerede inden læsningen påbegyndes, at det står klart for eleverne, om teksten skal bruges som kilde til oplysninger om politiske eller samfundsmæssige forhold, om den skal læses for sin litterære værdi skyld eller om den måske kan opfylde begge formål.

Der findes forskellige læsestrategier, som hver har sit formål: skimming, scanning, global- og intensiv læsning (læsestrategisk kompetence).

Ved skimming forstås en hurtig læsning for på basis af en teksts hovedideer at danne sig et overblik over, hvad den handler om.

Ved scanning forstås det forhold, at man læser hurtigt for at finde specifikke informationer: f. eks ord, tal og symboler.

Ekstensiv læsning er en læsestrategi, hvor man læser med henblik på at forstå hovedindholdet i en tekst og sammenligne det med egen baggrundsviden. Ved hjælp heraf kan man f. eks følge handlingsgangen i en længere tekst.

Intensiv læsning er en læsning, hvor man læser omhyggeligt globalt for at få fat i en teksts hovedindhold med henblik på at sammenligne med egne forestillinger og egen baggrundsviden. I denne læseform forbindes analyse og fortolkning med en præcis forståelse af alle sproglige enkeltheder. Når eleverne læser en tekst intensivt, kan det være hensigtsmæssigt, at de arbejder i grupper, og at læreren lytter til gruppernes overvejelse mht. forståelse af teksten.

3.2.3 Talefærdighed

I forbindelse med træning af mundtlig kommunikation arbejdes der med:

Samtale, hvor eleverne erhverver sig viden om og forståelse af samtaleens grundlæggende struktur og enkle teknikker til at indlede samtalen, beholde ordet, give ordet videre, skifte emne, give feedback, konkludere samt afslutte.

Præsentation af forberedt emne trænes ved hjælp af retoriske teknikker og bevidsthed om fremstillingens enkeltelementer: indledning, kerne, argumentation, diskussion og konklusion.

I samtalefærdighed ligger fokus på interaktionen mellem de samtalende, og samtalen er delvis uforudsigelig. Samtalefærdigheden er således både produktiv og receptiv.

Man skelner i de mundtlige kommunikationsstrategier mellem *samtalestrategier* og *kompensationsstrategier*.

Samtalestrategierne rummer f. eks vendinger, der udtrykker den talendes synspunkter og holdninger, og vendinger, der strukturerer den talendes fremlæggelse.

Kompensationsstrategierne giver eleverne nogle redskaber til at klare sig sprogligt, når de støder på vanskeligheder i forbindelse med kommunikationen. Det er vigtigt, at læreren i forbindelse med samtaletræningen tidligt giver eleverne nogle praktiske anvisninger på, hvordan de kan klare sig, når de støder på vanskeligheder med hensyn til formuleringer, eller når de mangler glosor.

Samtalefærdighed kræver, at eleverne i lige høj grad får opøvet evnen til at udtrykke sig således, at andre kan opfatte, hvad de siger, evnen til at opfatte, hvad samtalepartneren siger, og evnen til at reagere herpå. Derfor er det vigtigt, at så stor en del af undervisningen som muligt fra starten foregår på tysk.

Det er vigtigt, at eleverne introduceres til og arbejder med præsentationskompetencen. Især er det vigtigt, at de bliver opmærksomme på forholdet mellem talt og skrevet sprog, og at de træner en fri mundtlig fremlæggelse på basis af f.eks. overskrifter og stikord. For at vænne eleverne til at have

ordet i længere tid ad gangen og træne dem i at bruge alle tænkelige hjælpemidler, når de skal formidle et mundtligt budskab, er det vigtigt allerede på et tidligt tidspunkt at vænne eleverne til at holde små oplæg for hinanden.

Ordforråd

Arbejdet med ordforrådet vil her være koncentreret om det ordforråd, der knytter sig til den tematik eller det emne, eleverne arbejder med, men også om de forskellige forbindere, eleverne skal bruge for at få sammenhæng i deres fremstilling, f. eks overgangs- og årsagsmarkører. Der kan laves ordlister/mindmaps både til det overordnede emne og de enkelte tekster. Ligeledes kan eleverne trænes i at sammenstille beslægtede ord f. eks på grundlag af afledning, sammensætning, synonymi og antonymi etc.

Udtale og intonation

Når eleverne skal arbejde med udtale og intonation, er det vigtigt, at opgaverne er så varierede som muligt. Ved oplæsning af en dramatisk tekst, vil det være naturligt at lade eleverne læse de forskellige roller i en dialog. Ved oplæsning af prosatekster kan man med fordel variere oplæsning ved f. eks at lade halvdelen af klassen læse på skift, og ved at lade eleverne træne udtale som pararbejde, hvor den ene elev læser en sætning fra en kendt tekst, og den anden gentager sætningen uden at se i teksten. Derved øges elevernes forståelse for, at omhyggelig udtale og stemmeføring er nødvendig.

3.2.4 Skrivefærdighed

Nyere forskning påpeger, at der er et uudnyttet læringspotentiale i at inddrage skrivning mere systematisk i fagene. Skriftlighed er derfor et fokusområde i uddannelsesbekendtgørelsen og i læreplanerne for fagene, suppleret af et nyt bilag om studieforbereende skrivekompetencer (bilag 4). Overordnet er der to vinkler på det skriftlige arbejde, der er vigtige at holde sig for øje:

1. bekendtgørelsernes elevvinkel med fokus på elevernes udvikling af skrivekompetence som led i studiekompetencen
2. læreplanernes fagvinkel med fokus på anvendelse af skriftlighed som led i tilegnelsen af faglig viden og kompetence

(Krogh, *Evaluering af det skriftlige arbejde efter gymnasiereformen*, SDU, 2009)

Det er således væsentligt, at man i planlægningen af elevernes skriftlige arbejde indtænker skriftlighed som middel til at lære faget og overvejer, hvordan elevtiden kan bidrage til at udvikle skrivekompetencer, der er karakteristiske for faget, og kan bidrage til at udvikle kompetencer på tværs af fagene.

Ved tilrettelæggelsen af undervisningen er der en række konkrete krav til det skriftlige arbejde, f. eks med hensyn til progression og til evalueringsformer og til den måde, faget bidrager til elevernes skrivekompetence på tværs af fagene. Disse krav står formuleret i uddannelsesbekendtgørelsens afsnit om skriftligt arbejde § 90-102 (stx).

Det er et mål i den studieforbereende kompetenceskrivning, at eleverne opnår en bevidsthed om formålet med skriftlighed og kan reflektere kritisk over egne styrker og svagheder i skriveprocessen. Til dette formål er det vigtigt, at eleverne er i stand til at tale om skriftlighed i form af et metasprog, så de har et skriftligt begrebsapparat.

Der skal her skelnes mellem to former for skrivning. Den ene er tænkeskrivningen, der tjener til at støtte tekstforståelse og udvikle tanker og ideer. Den er derfor også egnet som igangsætter af den anden type skrivning, formidlingsskrivningen, som skal rettes til en modtager, hvad enten det drejer sig om gruppen, klassen, læreren eller en større offentlighed.

Det er vigtigt, at eleverne er klare over faren ved at forsøge at oversætte sætninger, de først har formuleret på dansk. Det vil ofte bringe dem ud i alt for komplicerede konstruktioner, som de ikke magter. Derfor er det en mere hensigtsmæssig skrivestrategi, at eleven spørger sig selv: Hvordan kan jeg – med de sproglige midler, jeg behersker – udtrykke det, jeg gerne vil sige?

Tænkeskrivning

Tænkeskrivning anvendes som et didaktisk værktøj til at lære faget og til at udvikle viden. Der er fokus på, at eleverne forholder sig reflekteret til stoffet og formulerer sig på skrift herom og udvikler ideer til det videre arbejde. Det kan være en god idé at lade eleverne oprette en arbejdsportfolio for faget til dette formål. Resultatet vil ofte være ufærdige tekster, der er rodede, ustrukturerede og hverdagsagtige, men det gør ikke noget, da det er elevernes kognitive læring, der er i fokus. Derfor giver det ikke mening, at læreren skal bedømme denne type skrivning.

Eksempler på tænkeskrivning

- Hurtigskrivning, hvor eleverne skriver på tid, f. eks i starten af en time, hvor de formulerer tanker om et emne/en tekst.
- Brainstorming og mindmapping, hvor eleverne ved opstart af nyt emne lader tankerne flyve individuelt eller parvis om forskellige vinkler på emnet. Fælles opsamling og systematisering i klassesamtale/elektronisk mindmap.
- Timereferat, hvor eleverne løbende eller i slutningen af timen reflekterer over vigtige pointer eller faglige mål. Nedskrives i form af 3-4 sammenfattende sætninger.

Formidlingsskrivning

I modsætning til tænkeskrivningen, som ikke bedømmes, har formidlingsskrivningen fokus på, at eleverne lærer at skrive i forhold til en række faglige normer for faget. Eleverne skriver i modsætning til tænkeskrivningen til andre end sig selv, og målet er at formidle faglig viden og indsigt. Eleverne lærer fagets diskurs og fagtradition gennem formidlingsskrivning i faget. Fagets genrer kommer til at præge elevernes opfattelse af de normer, der afgrænser faget, f. eks i form af fagbegreber, indhold, tekststruktur og syntaks. Det er vigtigt, at læreren i sin tilrettelæggelse af undervisningens skriftlige dimension lægger vægt på elevernes tilegnelse af skrivekompetence og genrebevidsthed.

Al nyere skriveidaktik viser, at vejen til bedre skrivekompetencer er at give eleverne intensiv vejledning i skriveprocessen. Dette falder godt i tråd med stx-bekendtgørelsens § 101, ifølge hvilken eleverne i forbindelse med det skriftlige arbejde har krav på *jævnligt at få tilbagemelding om deres standpunkt, herunder at få en uddybet evaluering af opgavebesvarelsernes styrker og svagheder*. Dette fokus på formativ evaluering har det overordnede formål, at eleverne lærer at skrive gennem deres skrivning; de opnår med andre ord større kontrol og ejerskab for deres skrivning ved, at de i højere grad involveres i skriveprocessen. Stilladsering er et centralt begreb i denne proces. Læreren opdeler skrivningen (og sin egen fokuserede feedback med forbedringsforslag) i forskellige faser og delelementer for at bevidstgøre eleven om mål og rammer for skrivningen. Eleverne oplever det mere motiverende og overskueligt at arbejde med delkompetencer, og læreren sikrer - i form af en overordnet progressionsplan -, at disse dele samlet set giver eleverne mulighed for gradvis at skrive længere, mere struktureret og med en højere grad af præcision.

Skriftlig progression

Med udgangspunkt i stilladseringsbegrebet vil det være hensigtsmæssigt at lave en samlet progres-

sionsplan, hvor man har overblik over de forskellige skriftlige delelementer og placerer disse hensigtsmæssigt i en taksonomisk progression.

I arbejdet med skriftlig sprogfærdighed opnås progression i arbejdsformer bl.a. ved, at man i starten af gymnasieforløbet fortrinsvis arbejder med korte opgavetyper, hvor forskellige skrivefærdigheder trænes, og derfra efterhånden nærme sig en længere form. Arbejdet med korte genrer og delopgaver giver mulighed for at formulere meget præcise skriveopgaver, som det derfor også er muligt at evaluere præcist. Præcis evaluering af konkrete skrivefærdigheder kan være med til at give eleverne en slags værktøjskasse af sproglige og tekstlige greb, et såkaldt metasprog, som er en væsentlig del af skrivehåndværket.

Arbejdet kan bygges op omkring forskellige korte tekstgenrer, som eleverne er fortrolige med, f. eks nyhedsartikel, reklametekst, website, blog, elektronisk præsentation (f. eks PowerPoint), e-mail, sms, læserbrev. Uanset hvilken genre det drejer sig om, er det vigtigt at kombinere tekstforståelse med tekstproduktion. Næste skridt på vejen mod de længere skriftlige opgaver kan være at træne forskellige delelementer af en tekstkommenterende opgave. Det kan f. eks være personkarakteristik eller miljøbeskrivelse. Tilsvarende kan man træne delaspekter af det at skrive om ikke-litterære tekster. Det kan f. eks være gengivelse af synspunkter og modsynspunkter, kort resumé af et sagsforhold, som det er fremstillet i en tekst, eller formidling af ens egen holdning til teksten.

Det er væsentligt at bemærke kravet i stx-bekendtgørelsen § 102 om, at A-fag skal benytte en vifte af forskellige evalueringsformer, der ud over traditionel retning af elevernes individuelle besvarelser også omfatter retning og kommentering af gruppebaserede eller individuelle skriftlige arbejder, kommentering af delvist færdige skriftlige arbejder i en processkrivning og samtaler med elever eller elevgrupper.

Træning i og evaluering af skriftlige produkter finder naturligt sted i undervisningen, dvs. uddannelsesstiden, og det er vigtigt at holde dette adskilt fra elevtiden, der ligger uden for uddannelsesstiden. Der forventes med andre ord, at der anvendes uddannelsesstid i tillæg til elevtiden i arbejdet med elevernes skrivekompetencer.

Rettestrategier

Der er mange forskellige rettestrategier. Fælles for gode rettestrategier er, at feedback afpasses efter, hvor i forløbet man befinder sig, efter den enkelte elevs stærke og svage sider og efter, hvad lærerens hensigt med den enkelte skriveopgave er. En selektiv rettestrategi – f.eks minimal marking - virker ofte mere motiverende på eleven end en strategi, der har som mål at påpege alle en opgaves fejl og mangler.

Feedback kan både handle om det produkt, eleven afleverer, og den proces, der har ført frem til produktet. Ofte vil en kombination af mundtlig og skriftlig feedback være hensigtsmæssig. I skriftlige og mundtlige kommentarer til opgaven kan læreren gøre meget for at fremme en konstruktiv holdning hos eleven. Det er vigtigt at fokusere på både positive og negative sider ved produktet. I stedet for at afsige en dom over elevens opgave kan læreren komme med forslag til, hvad der kunne tilføjes og ændres.

3.2.5 Emneorganisering og tekstvalg

De forskellige tekster indgår i grupper af tekster, som ifølge læreplanerne hovedsagelig skal organiseres i emner.

At arbejdet *hovedsagelig* skal organiseres i 8-10 forskellige emner, indebærer, at man kan arbejde med materiale og indgå i projekt(er), der ikke nødvendigvis **skal** kunne integreres i de emner, hvis antal er fastsat i læreplanen.

Der kan f. eks. være tale om politiske og kulturelle begivenheder, som man ønsker at behandle i undervisningen uden nødvendigvis at bygge et emne op omkring dem eller integrere dem i et emne. Der kan indgå forskellige antal tekster i forskellige emner.

3.2.6 Tekstforståelse

Undervisningen i tekstforståelse skal sætte eleverne i stand til at analysere og fortolke litterære tekster og andre kunstneriske udtryk.

Det er læreren, der skal sikre, at der i opgaverne og arbejdsformerne er indbygget en progression.

Undervisningen skal fremme elevens sproglige kreativitet og evne til at tænke utraditionelt.

Der kræves gode og adækvate læsestrategier til at læse og forstå tekster. Valget af læsestrategier er bestemt af, hvorfor man har valgt at arbejde med den givne tekst.

Nogle gange skal tekster læses med henblik på en global forståelse, dvs. at læsningen foregår med henblik på at forstå hovedideerne og makrostrukturen i teksten, andre gange skal eleverne udvikle en fuld og detaljeret forståelse af læsestoffet og andre gange igen skal eleverne fokusere særligt på specielle nedslagspunkter i teksten.

Eleverne skal

- kende den sproglige kode (den lingvistiske kompetence)
- have overblik over tekstens organisering (tekstlingvistisk kompetence)
- have en forståelse af den kommunikative situation, forholdet mellem forfatter og læser samt forfatterens holdninger og hensigter, tekstens genre (den pragmatiske kompetence)

Disse kompetencer skal eleverne desuden få til at virke sammen i forståelsen af teksten.

3.3 IT og medier

IT anvendes som et didaktisk og pædagogisk læringsredskab, der anvendes som et aktivt og medspillende element i undervisningen, og som anvendes løbende som et naturligt og integreret redskab.

Integration af IT og medier i undervisningen bidrager til variation, aktualitet og færdighedstræning i undervisningen. Samtidig muliggør anvendelsen af IT og medier i undervisningen, at læringsprocessen hos den enkelte elev rykkes i centrum, ligesom den fremmer mulighederne for undervisningsdifferentiering.

Anvendelsen af IT i undervisningen understøtter elevcentrerede og projektorienterede arbejdsformer, og der er fokus på elevaktiverende undervisning med det formål at fremme elevernes læringsproces og læringsresultat.

IT anvendes til at udvikle de fire færdigheder, dvs. *læse, lytte, tale og skrive*.

3.3.1 Læse- og lyttefærdighed

Et bredt udbud af medier, både tekstbaserede og ikke-tekstbaserede, anvendes i undervisningen for at sikre, at eleverne oplever sproget i autentiske sammenhænge. Desuden ses anvendelsen af medier som en kilde til nyt fagligt indhold, hvorigennem eleverne formidles et aktuelt og opdateret tysklandsbillede.

Udbuddet af medier skal desuden anvendes til sprogligt at arbejde med elevernes læse- og lyttefærdigheder. Eleverne skal undervises i læse- og lyttestrategier med det overordnede formål at styrke deres receptive kompetencer, så de bliver bedre i stand til at læse tekster og forstå talt tysk.

Som supplement til tekstbaserede medier kan blandt andet filmklip, kortfilm, musikvideoer, reklamer og nyhedsindslag med fordel inddrages.

IT og medier er desuden centrale i forbindelse med informationsøgning. Eleverne kan i forbindelse med tekstarbejdet lære at søge yderligere og aktuel information på internettet.

Det bør gøres klart for eleverne, at det ved alt arbejde med stof fra nettet er vigtigt at angive kilde. Samtidig er det vigtigt at træne eleverne i at vurdere tekster med hensyn til lædighed og anvendelighed.

3.3.2 Mundtlig sprogfærdighed

Elektronisk kommunikation anvendes til at udvikle elevernes mundtlige sprogfærdighed med det formål at styrke udtale og fluency.

Elektronisk kommunikation kan faciliteres ved deltagelse i diskussionsfora eller i forbindelse med internationalt samarbejde, hvor eleverne er i elektronisk kontakt med jævnaldrende fra andre lande og eksempelvis kommunikerer via chat eller Skype. Herved opleves sproget i en autentisk situation og gøres anvendelsesorienteret.

Elevproducerede podcasts og videofilm anvendes ligeledes til at udvikle elevernes mundtlighed, som dog også træner skriftlig sprogfærdighed, herunder grammatisk viden og kunnen. Podcasts produceres eksempelvis i programmet *Audacity*, men kan med fordel også produceres på mobiltelefoner, som blandt andet også er velegnede til at optage kortere filmsekvenser.

3.3.3 Skriftlig sprogfærdighed

Det kan anbefales at bruge processkrivning ved udarbejdelse af skriftlige opgaver, ligesom det anbefales at gøre brug af elektronisk opgaveaflevering og elektronisk retning. Opgaverne afleveres typisk i flere omgange. I forbindelse med retning af skriftligt arbejde kan læreren gøre brug af et elektronisk retteprogram eller anvende kommentarfunktionen i *Word*. Eleverne kan samle og gemme deres materialer i elektroniske mapper. De kan dermed bedre få overblik over deres udvikling og kan således selv være med til at definere (del)mål ud fra egne behov og læringsstil.

Tekstresuméer, mindmaps, PowerPoints, opsamlende refleksioner indgår ligeledes i arbejdet med skriftlighed i faget og kan ligeledes med fordel gemmes i elektroniske mapper for den enkelte elev eller de enkelte hold.

Det anbefales også at gøre brug af nye skriftlige genrer, der understøtter kollaborativ læring, eksempelvis wiki-skrivning, blogs og skriveprogrammet google.docs.

I forbindelse med elevernes skriftlige arbejde er det vigtigt at diskutere kilder og emner som snyd og selvstændighed i forbindelse med brug af IT og medier.

På internettet findes adskillige oversættelsesprogrammer. Disse bør introduceres for eleverne, således at de får en forståelse af programmernes muligheder i almindelighed og af deres begrænsninger i særdeleshed. Det skal naturligvis i arbejdet hermed understreges, at oversættelsesprogrammer IKKE er et tilladt hjælpemiddel.

3.3.4 Færdighedstræning

Som supplement til træningen af den mundtlige og skriftlige sprogfærdighed anvendes relevante elektroniske glose- og grammatikøvelser.

Resultaterne af indledende screeninger eller test skal følges op af midler til at forbedre den enkelte elevs problemområder. I starten vil det oftest dreje sig om manglende grammatiske færdigheder, hvor læreren parallelt med eller i forlængelse af forløbet i Almen Sprogforståelse kan introducere velegnede IT-programmer.

Det er en god idé, at læreren selv udvikler sproglige øvelser, som er integreret i det aktuelle tekstarbejde, således at de to områder understøtter hinanden, og relevansen af de sproglige øvelser bliver tydeligere og det fra tekstarbejdet kendte ordforråd fæstnes. Både glosser og grammatik læres bedst i en relevant sammenhæng. Sådanne tekstrelaterede elektroniske sprogøvelser kan tilpasses forskellige niveauer.

3.4 Samspil med andre fag

3.4.1 Tysk i almen sprogforståelse

Tyskfaget bidrager i samspil med de andre fremmedsprog og dansk til almen sprogforståelse. Tysk kan bidrage til opfyldelse af samtlige faglige mål for almen sprogforståelse og kan levere materiale til alle dele af kernestoffet. Det er vigtigt, at faget er med på flest mulige kerneområder og ikke lader sig reducere til overvejende at være leverandør af grammatisk analyse. Kun ved at faget engagerer sig bredt i almen sprogforståelse, får eleverne et nuanceret og realistisk billede af tyskfagets bredde.

3.4.2 Tysk i forbindelse med studieretningsprojektet

Studieretningsprojektet skrives i et af de studieretningsfag, eleven har på A-niveau, og et fag på mindst B-niveau. Eleven kan dog undtagelsesvis skrive i ét studieretningsfag på A-niveau eller indtage et tredje fag.

Det anbefales, at opgavebesvarelsen har et omfang på 15-20 sider.

Regelgrundlaget for studieretningsprojektet findes i stx-bekendtgørelsens bilag 7.

Optakten til studieretningsprojektet

Studieretningsopgaven i 2.g er en optakt til studieretningsprojektet. Selve arbejdsformen, det at skrive en flerfaglig opgave og besvarelsens formalia er i centrum.

Før fag- og områdevalget

Det er en god idé i både 2.g og 3.g at gøre elever med tysk opmærksom på muligheden for at lade faget indgå i studieretningsprojektet og at gøre opmærksom på problemstillinger, der vil være velegnede til studieretningsprojekter.

Studieretningsprojektet skrives normalt på dansk, men hvis et eller flere fremmedsprog indgår, kan skolen godkende, at opgavebesvarelsen helt eller delvist udarbejdes på et af de pågældende sprog. Det er vigtigt at pointere over for eleverne, at hvis opgavebesvarelsen helt eller delvist er udarbejdet på et fremmedsprog, er kravene til den sproglige udformning de samme, som hvis den var skrevet på dansk. Eleverne skal derfor være særdeles fortrolige med et fremmedsprog, hvis de vælger at besvare opgaven på dette sprog. Skolen skal naturligvis ved udpegningen af vejledere sikre, at beva-relsen – også hvad angår den sproglige udformning - kan bedømmes efter bedømmelseskriterierne.

Område og opgaveformulering

Eleven vælger i samråd med sin(e) vejleder(e) område for studieretningsprojektet. Området skal – inden for såvel fagenes kernestof som supplerende stof – afgrænses, så der kan udformes en opgaveformulering, der sikrer, at der ikke kan ske genanvendelse af afsnit fra besvarelser, som allerede er blevet afleveret og rettet. Elever, der har valgt samme område, skal have forskellige opgaveformuleringer. Opgaveformuleringen kan ikke bygge direkte på det stof, der er indgået i undervisningen, men studieretningsprojektet kan godt udarbejdes i forlængelse af arbejdet i de indgående fag.

Området skal kunne rumme såvel fagspecifikke som mere tværgående faglige krav i de indgående fag. Opgaveformuleringen skal indeholde fagspecifikke krav, dvs. der skal være et *fagligt* fokus, ligesom der skal være *tværgående* faglige krav. Der er krav om fordybelse, der på væsentlige punkter ligger ud over arbejdet i mindst ét af fagene. Opgaveformuleringen skal udformes på en sådan måde, at den kun kan besvares ved at inddrage de indgående fag. Bedømmelsen skal blandt andet ske i forhold til de faglige mål for hvert af de fag, der indgår, dvs. hvert fag skal kunne

se sig selv i opgaven. Der skal ved bedømmelsen lægges vægt på eksaminandens brug af faglig viden og faglige analyse- og arbejdsmetoder. Det betyder, at opgaveformuleringen skal udformes på en måde, der muliggør dette.

Tysk er et færdighedsfag, et vidensfag og et kulturfag, og fagets centrale arbejdsområde er tysk sprog og kultur og samfundsforhold i bredeste forstand i de tysktalende lande. Opgaven skal derfor indeholde stof og metoder, der kendetegner et sådant fag. Det betyder blandt andet, at der skal indgå tysksproget tekstmateriale, som er centralt for opgaven. I arbejdet med kernestoffet er eleven blevet introduceret til, hvordan man

- a. analyserer og fortolker forskellige teksttyper,
- b. anvender det erhvervede kendskab til tysksproget kultur, litteratur, historie og samfundsforhold samt
- c. perspektiverer viden om kultur- og samfundsforhold i tysksprogede lande til andre kultur- og samfundsforhold.

Billedanalyse kan indgå i en opgavebesvarelse, men det tysk faglige krav er, at der også indgår analyse af tysksproget tekstmateriale. Hvis tekstmaterialet er film, inddrages også tysksproget tekst – f. eks drejebogen til filmen - for at sikre, at fagets metoder anvendes. Det er vigtigt, at eleven forstår dette, da man ellers kan komme i den situation, at eleven lægger væsentlige dele af besvarelsen uden for fagets område.

Materiale

Når tysk indgår i et studieretningsprojekt, skal der for fagets vedkommende anvendes tysksproget kildemateriale, jf. § 4.5 i bekendtgørelsens bilag 7: *Ved opgaver, hvori et eller flere fremmedsprog indgår, skal en del af de anvendte kilder være på det/de fremmede sprog.* De tysksprogede kilder skal have et omfang og en tyngde i opgaven, der muliggør en evaluering i forhold til de tysk faglige mål. Kilderne kan være skønlitterære tekster, og det kan være tekster, der giver mulighed for sag-prosarelateret tekstarbejde, eller medietekster. En god måde at dokumentere anvendelsen af tyske kilder på er at citere fra disse. Citaterne bør være centrale og vedkommende for analysen af tekstmaterialets problemstilling(er). Citaterne skrives på tysk og oversættes ikke. Antallet af citater afhænger af karakteren af den enkelte opgave samt af det, der dokumenteres.

Resumé på engelsk

Opgavebesvarelsen skal indeholde et kort resumé på engelsk. Et resumé er en kort sammenfatning af hele besvarelsen, skrevet på engelsk. Formålet er at give læseren et hurtigt overblik over opgavens indhold. Resumeet indeholder ikke citater eller kildehenvisninger.

Bedømmelse af besvarelsen

Bedømmelsen af besvarelsen har som grundlag de faglige mål, der er beskrevet i læreplanen for studieretningsprojektet. Ved bedømmelse af besvarelser, hvori tysk indgår, bedømmes det, om eleven formår at tildele det fremmedsprogede kildemateriale en fyldestgørende rolle i besvarelsen i relation til de faglige mål i tysk. Der citeres relevant fra det fremmedsprogede kildemateriale, og citaterne kommenteres og anvendes hensigtsmæssigt i besvarelsen. Hvis fremmedsprog indgår i et studieretningsprojekt, og der ikke benyttes primært kildemateriale på de(t) pågældende fremmedsprog, er der tale om en utilfredsstillende besvarelse, og dette forhold medtages i helhedsvurderingen af projektet.

Se endvidere vejledningen til Studieretningsprojektet.

4. Evaluering

4.1. Løbende evaluering

Karakteristisk for den interne evaluering er, at

- den foregår løbende, dvs. på passende tidspunkter i undervisningen, f.eks. forud for karaktergivningen, midtvejs mellem to karaktergivninger eller som afslutning på et forløb,
- den er rettet til elever og lærer og har som formål både at justere undervisningen og at give eleverne anvisning på, hvordan de kan arbejde mere hensigtsmæssigt for at opnå en bedre læring.

4.1.1 Evaluering af det skriftlige arbejde

Når man skal evaluere elevernes skriftlige arbejde, er det vigtigt ikke at tage modet fra dem ved at rette alt. Rettelserne må tilpasses den enkelte elevs niveau, og man kan evt. systematisere rettelser og kommentarer på en sådan måde, at man går fra det mere overordnede til det mere underordnede: Hvordan fungerer teksten kommunikativt?

- vil en tysktalende kunne forstå teksten – eller dele af den – uden besvær?
- overholder teksten den valgte genres krav?

Er der sammenhæng i teksten?

- er der indholdsmæssig sammenhæng (kohærens)?
- er der sproglig sammenhæng (kohæsion)?

Er sætningsstrukturen overvejende i orden?

Behersker eleven de sproglige elementer, der sikrer en gnidningsfri modtagelse hos en tysktalende:

- kongruens
- korrekt brug af dürfen/müssen, werden/wollen, werden/bleiben, sein/ihr, tvivlspræpositioner?
- Korrekt brug af kasus, pronominer? Korrekt ordstilling?

Er ordforrådet tilstrækkeligt, og kan eleven anvende ordbog hensigtsmæssigt?

Derefter kan læreren udpege 2 – 3 gennemgående fejltyper, og eleven kan vælge i næste skriftlige opgave specielt at fokusere på en af disse.

Derved sikrer man en progression, idet eleven er bevidst om, hvilke elementer i den skriftlige produktion, han/hun særligt skal arbejde med.

I arbejdet med såvel den skriftlige som den mundtlige progression er det vigtigt, at læreren, eller læreren og eleverne i fællesskab, opstiller nogle delmål. Derved bliver det klart for eleverne, hvad de arbejder hen imod, og de bliver derved forhåbentlig i stand til bedre at evaluere sig selv.

Et egnet redskab hertil er en portfolio-mappe, hvor eleverne opbevarer deres skriftlige arbejder.

4.1.2 Evaluering af den mundtlige sprogfærdighed

Den mundtlige sprogfærdighed er vanskeligere at evaluere, fordi det talte ord ikke kan fastholdes. Som lærer er man naturligvis trænet i at vurdere også den mundtlige sprogfærdighed, men det kan over for den enkelte elev være svært i detaljer at redegøre for væsentlige sprogfejl, idet den enkelte elevs bidrag til samtalen ofte er få korte sætninger, og disse indgår i en klasse- eller gruppesamtale om et emne, som det er pædagogisk uhensigtsmæssigt at afbryde med rettelser og kommentarer.

4.1.3 Prøver og test i forløbet

De prøver, man som lærer giver eleverne, er et signal til eleverne om, hvordan man vægter de enkelte sider af faget. Hvis man i den daglige undervisning lægger stor vægt på elevernes kommunikative færdigheder, kreativitet og tekstengagement, men udelukkende giver dem skriftlige prøver, så vil mange elever skønne, at det åbenbart er vigtigere at kunne skrive korrekt end at udvikle kommunikativ kompetence.

4.2 Prøveformer

4.2.1 Skriftlig prøve

Opgaven omfatter 3 dele:

1. Oversættelse til tysk af en dansksproget tekst på ca. 120 ord med relation til det tyske tekstmateriale eller resumé på tysk på ca. 150 ord af en dansksproget tekst på ca. 350 ord.
2. Besvarelse på tysk af en obligatorisk opgave, som omfatter en redegørelse for bestemte dele af teksten ud fra nogle givne opgaveformuleringer.
3. Besvarelse på tysk af en opgave, som vælges blandt flere forskellige opgavemuligheder, der bl.a. omfatter billedmateriale og kan omfatte andre genrer, samt opgaver, som giver mulighed for at inddrage viden fra andre fag.

4.2.2 Undervisningsbeskrivelser

Undervisningsbeskrivelsens hovedformål er at sikre, at eleverne har den nødvendige information vedr. eksamen og at censor kan forberede sig til at varetage sit hverv som censor. Med henblik herpå udfyldes et skema, hvis hovedformål er at beskrive større undervisningsforløb.

Vigtigst i beskrivelsen er:

- emnets titel
- emnets faglige fokus
- anvendte materialer

Det er vigtigt, at emnets faglige fokus beskrives. Emnets titel og benyttet litteratur kan ikke gøre det ud for en sådan beskrivelse. Beskrivelsen kan være kort, men skal kunne sætte en udenforstående ind i det overordnede indholdsmæssige formål med forløbet.

De tyskfaglige mål og det tyskfaglige indhold, der er arbejdet med i større flerfaglige forløb i AT, anføres i undervisningsbeskrivelsen for tysk. Det er en god idé, at deltagende fag og niveauer angives.

Undervisningsbeskrivelsen dokumenterer, at undervisningen har været tilrettelagt med det nødvendige antal emner.

På opgraderingshold foreligger der til hver elev/elevgruppe to undervisningsbeskrivelser: en, der beskriver løftet, og en, der beskriver det underliggende niveau. Tilsammen dokumenterer disse to beskrivelser, at undervisningen har været tilrettelagt med det nødvendige antal emner.

Undervisningsbeskrivelsen udarbejdes i overensstemmelse med den af Undervisningsministeriet udsendte skabelon.

4.2.3 Mundtlig prøve

Den mundtlige eksamen bedømmer, i hvilken grad eksaminanden lever op til de faglige mål (læreplanens punkt 2.1).

Det vil være hensigtsmæssigt, at eleverne i løbet af undervisningsforløbet får lejlighed til at arbejde under eksamenslignende forhold, så de har en realistisk fornemmelse af, hvad de kan overkomme inden for de givne tidsmæssige rammer.

Prøven består af to dele, hhv. en præsentationsdel (24-timersdelprøven) og en tekstforståelsesdel. Rækkefølgen er fakultativ..

Eksamen foregår på grundlag af ukendt tekstmateriale.

Det ukendte tekstmateriale i hhv. præsentations- og tekstforståelsesdelen kan ikke stamme fra et værk, hvoraf der er læst uddrag i undervisningen, men det kan f. eks godt være et uddrag af et andet værk af samme forfatter.

Der kan på samme hold ikke fremlægges ukendt tekstmateriale/tekst til præsentationsdelen/24-timersdelprøven og tekstforståelsesdelen fra ét og samme værk.

En normalside svarer til 1300 bogstaver eller 30 verselinjer. Ved udmåling af omfanget af elektronisk mediemateriale (f. eks nyhedsklip) defineres en normalside som tre til seks minutter (afhængig af sværhedsgrad).

Prøvematerialet til både præsentations- og tekstforståelsesdelen vælges af læreren og sendes til godkendelse hos censor normalt senest 5 hverdage inden prøven.

Eksamensbekendtgørelsen (§ 2, stk. 1) kræver, at ”prøverne skal tilrettelægges med henblik på at dokumentere graden af målopfyldelse i forhold til væsentlige mål og krav”. Det betyder, at de emner, der indgår som grundlag for prøven, tilsammen skal dække de faglige mål og kernestoffet.

Med hensyn til delprøve 1), præsentationsdelen, medfører det, at der ikke nødvendigvis skal findes paralleltekster til samtlige studerede emner, men at man evt. kan udvælge et antal emner, idet det dog skal sikres, at de faglige mål og kernestoffet er dækket. Eleverne skal på forhånd vide, hvilke emner der indgår som grundlag for prøven, og det kan med fordel noteres på undervisningsbeskrivelsen, hvilke emner der indgår som del af prøvegrundlaget.

Alle opgaverne til en prøve med mundtlig besvarelse skal fremlægges ved prøvens start. Opgaverne til begge delprøver fordeles ved lodtrækning blandt eksaminanderne. Hver eksaminand skal kunne vælge mellem mindst fire spørgsmål. Det samme ukendte prøvemateriale må højst anvendes ved 3 eksaminationer på samme hold, hvilket gælder prøvematerialet til begge delprøver.

Skolens ledelse eller en repræsentant herfor forestår lodtrækningen af det tekstmateriale, som bruges ved 24-timersdelprøven. Eksaminator behøver altså ikke at være til stede.

Eksaminator samt enten censor eller institutionens leder forestår lodtrækningen af det tekstmateriale, som udleveres umiddelbart inden den korte forberedelsestid.

Alle hjælpemidler bortset fra kommunikation med omverdenen og oversættelsesprogrammer, dvs. software eller netbaserede programmer, der kan oversætte hele sætninger og hele tekster fra et sprog til et andet, er tilladt i forberedelseslokalet og under eksaminationen. Eleverne instrueres i, hvordan de bedst udnytter hjælpemidler i forberedelseslokalet og under eksaminationen.

Eksaminationstiden varer i alt ca. 30 minutter inkl. votering.

Præsentationsdelen

Præsentationen skal være en mundtlig, struktureret fremlæggelse. Under selve eksaminationen er der ikke tid til at konsultere noter, slå ord eller realia op eller lignende, men eksaminanden kan støtte sig til disposition, stikordsliste, mindmap, elektronisk præsentation eller lignende. Oplæsning herfra kan ikke tælle positivt i bedømmelsen og vil blot mindske den tid, som eksaminanden har til at vise sin kunnen i forhold til bedømmelseskriterierne. Eksaminanden kan kort citere fra nogle medbragte værker for at underbygge væsentlige pointer i sin perspektivering til det studerede emne.

Præsentationen varer normalt højst 10 minutter, og herunder skal eksaminanden inddrage det studerede emne, som tekstmaterialet har tilknytning til. Derefter følger en samtale mellem eksaminand og eksaminator, hvor eksaminandens forståelse af det fremlagte tekstmateriale og dets relation til det studerede emne uddybes. Det er vigtigt, at eksaminandens viden om det studerede emne og relevante elementer herfra demonstreres tydeligt i denne samtale, jf. 4.3. Bedømmelseskriterier:

”(...) Der lægges vægt på, at eksaminanden på tysk kan præsentere og perspektivere det ukendte tekstmateriale og inddrage relevante elementer af tysk kultur, litteratur, historie og samfund fra det studerede emne (...)”. Jf. også nedenfor under 4.3.2.1.

Desuden skal denne del af prøven også vise eksaminandens spontane kommunikative kompetence.

Præsentationsdelens tekstmateriale

På fortsættersprogets A-niveau skal det ukendte, ubearbejdede tysksprogede tekstmateriale have et omfang på ca. 8 normalsider.

Det er vigtigt, at tekstmaterialet har en nøje sammenhæng med et af de studerede emner. Det ukendte tekstmateriale forsynes med titel, forfatter, kilde, udgivelsesår samt linjetæller.

Hvis det er nødvendigt af hensyn til forståelsen af teksten, forsynes den med en kort indledning på tysk.

Der angives, hvilket emne materialet har tilknytning til.

Der opgives kun specielt vanskelige gloser og nødvendige realkommentarer.

Tekstmaterialet skal vælges, så det mht. sværhedsgrad passer til det niveau, det bruges på, og censor skal kunne stå inde for, at tekstmaterialet har den rette sværhedsgrad. Hvis dette ikke er tilfældet, må censor gøre indsigelse.

Ved ”tekstmateriale” forstås enten en tekst af den krævede længde, et udsnit af en længere tekst eller en sammenstilling af flere tekster.

I sin præsentation vælger eksaminanden selv, hvilken vinkel, der lægges på teksten, og hvad der er relevant at trække frem osv. Dette gælder også med hensyn til et evt. medfølgende billede.

Tekstforståelsesdelen

Til denne del af prøven gives 30 minutters forberedelse. I denne delprøve prøves eksaminandens kompetence mht. at læse og forstå en ukendt, ubearbejdet tysksproget prosatekst af et omfang på 2 normalsider. Eksaminandens tekstforståelseskompetence prøves ved, at eksaminanden oversætter ½ normalside af det udleverede tekststykke, samt i en samtale med eksaminator gengiver resten af teksten i form af et referat på dansk. Eksaminanden demonstrerer vha. oversættelsen sin sprogforståelse i enkeltheder, mens eksaminandens sprogforståelse demonstreres i hovedtræk i form af et referat på dansk. (Jf. nærmere nedenfor under *oversættelse* hhv. *samtale på dansk om den ukendte tekst*).

Normalt vil dette punkt vare 5-10 minutter i alt.

Oversættelse

Oversættelsen til dansk skal foruden at være glosemæssigt dækkende så vidt muligt afspejle den tyske sætningsstruktur (f. eks hoved- og ledsætninger, infinitivkonstruktioner, genitivforbindelser samt syntaktiske forhold som tempus og numerus). Men der forventes ikke en flydende og i alle detaljer finpudset formulering.

Kravene til eksaminandens oversættelse kan variere efter tekstens sværhedsgrad, men en refererende, omskrivende gengivelse af indholdet er ikke acceptabel.

Samtale på dansk om den ukendte tekst

Der skal i tekstforståelsesdelen føres en samtale på dansk om den resterende 1½ side af den ukendte tekst. Eksaminanden skal herved vise sin forståelse af tekstens disposition, hovedindhold og væsentligste enkeltheder.

Eksaminators supplerende spørgsmål skal ikke prøve eksaminandens tekstforståelse i henseende til litterær fortolkning, perspektivering eller personlig stillingtagen, ligesom de heller ikke skal tjene som springbræt til at prøve eksaminandens generelle viden om grammatiske regler.

Tekstforståelsesdelens tekstmateriale

Teksten forsynes med linjetæller, og med en indledning på dansk, hvis det er nødvendigt af hensyn til forståelsen af teksten.

Der opgives kun specielt vanskelige glosor og nødvendige realkommentarer.

Teksterne skal vælges, så de mht. sværhedsgrad passer til det niveau, de bruges på, og censor skal kunne stå inde for, at teksterne har den rette sværhedsgrad. Hvis dette ikke er tilfældet, må censor gøre indsigelse.

Teksterne til et hold skal være så ens som muligt mht. sværhedsgrad. De skal have den rigtige længde, på fortsætter A-niveau vil det sige så tæt på 2600 bogstaver som muligt.

Der opfordres til videreførelse af den gode praksis med, at ekstemporalteksterne kun udleveres til eksaminanden efter ønske og først, når hele holdet er eksamineret.

Det er en god idé, at eleverne i løbet af undervisningen og i god tid inden eksamen præsenteres for nogle ukendte tekster, så de er fortrolige med en eksamensteksts udseende, længde og sværhedsgrad. Da der må benyttes ordbøger i forberedelsestiden, er det vigtigt, at eleverne i den daglige undervisning trænes i at arbejde med sådanne ukendte tekster inden for en fastsat tidsramme, så man undgår, at eksaminanderne bruger al for megen tid på ordbogsopslag i forberedelsestiden og derved risikerer ikke at nå at forberede en struktureret fremlæggelse.

Da eksamen foregår på grundlag af ukendt tekstmateriale, må eksaminator til eksamen ikke forelægge ekstemporaltekster, som har været benyttet i undervisningen.

4.3 Bedømmelseskriterier

Ved både den skriftlige og den mundtlige prøve bedømmes det, i hvilket omfang eksaminandens præstation lever op til de faglige mål.

4.3.1 Den skriftlige prøve

Eksamen i skriftlig tysk er en prøve i sprogfærdighed med udgangspunkt i et nutidigt tysksproget tekstmateriale suppleret med billedmateriale. Eksaminanderne prøves i følgende kompetencer:

- at oversætte en dansksproget tekst til korrekt tysk *eller*
- at resumere en dansksproget tekst på tysk
- at opfatte indholdet i et forelagt tysk tekstmateriale, vise deres forståelse heraf og redegøre for dette i en dækkende og ordnet fremstilling
- at udtrykke sig forståeligt, nuanceret og korrekt i fri sprogproduktion.

Prøven består af en obligatorisk og en valgfri afdeling. De enkelte opgaver skal besvares særskilt. De obligatoriske opgaver tillægges normalt størst betydning. De valgfrie opgaver kan dog indgå med samme vægt, hvis de i kvalitet og fylde står mål med resten af besvarelsen. Under alle omstændigheder skal besvarelsen vurderes som en helhed.

Oversættelse

I oversættelsen fra dansk til tysk, hvor eksaminanderne kan koncentrere opmærksomheden omkring det sproglige, forventes der med hensyn til semantik, syntaks, morfologi og ortografi en højere grad af korrekthed og nøjagtighed end i de frit producerede dele af besvarelsen.

Resumé

I resumeringsopgaven skal eksaminanderne vise deres forståelse af teksten ved loyalt at gengive hovedpunkterne i en kort sammenhængende fremstilling.

Hvis der forekommer misforståelser af tekstens udsagn på afgørende punkter, eller hvis eksaminanderne udtrykker deres egne meninger/ holdninger eller skriver noget, som ikke står i teksten, vurderes det negativt.

Man skal i besvarelsen kunne mærke en disposition, som dog ikke behøver at være markeret eller følge tekstforlæggets, men som viser sig ved, at stoffet fremlægges i en logisk rækkefølge uden forstyrrende spring i tankegangen og uden unødvendige gentagelser. Til den gode besvarelse hører tillige en klar sondring mellem væsentligt og mindre væsentligt.

Da eksaminanderne i denne disciplin både skal koncentrere sig om indhold og sprog, forventes der ikke samme grad af korrekthed og nøjagtighed som i oversættelsen.

Tekstforståelse og redegørelse/ skriftlig fremstilling

For at besvarelsen er dækkende, skal eksaminanderne først og fremmest gennem deres behandling af det, som opgaveformuleringen kræver, vise, at de har forstået tekstens hovedindhold. Hvis de derefter er i stand til f.eks. at perspektivere eller fremføre egne synspunkter, kan dette - alt efter kvaliteten - vurderes positivt.

Besvarelsen bedømmes dog ikke som en egentlig fortolkningsopgave, heller ikke når tekstforlægget har et skønlitterært præg. Hvis der forekommer misforståelser af tekstens udsagn på afgørende punkter, vurderes dette negativt.

Man skal i besvarelsen kunne mærke en disposition, som dog ikke behøver at være markeret eller følge tekstforlæggets, men som viser sig ved, at stoffet fremlægges i en logisk rækkefølge uden forstyrrende spring i tankegangen og uden unødvendige gentagelser. Til den gode besvarelse hører tillige en klar sondring mellem væsentligt og mindre væsentligt.

Sprogfærdighed

Ved bedømmelsen af eksaminandernes sprogfærdighed udgør kravet om forståelighed, nuancering og korrekthed en sammenhæng. Der må således på én gang tages hensyn til

- besvarelsens kommunikative værdi
- korrekthed og præcision inden for det tyske sprogs grammatik, ordforråd og idiomatik
- variation i ordvalg og sætningsbygning
- selvstændig brug af tekstforlæggets ord og vendinger.

I et formrigt sprog som tysk er der en risiko for skævhed ved vurderingen af sprogrigtigheden. For at modvirke dette er det vigtigt at skelne mellem to slags sproglige fænomener:

(1) Sproglige fænomener, som er af afgørende betydning for en sikker og uhindret opfattelse af det skrevne. Her kan, blandt flere mulige, nævnes: tydelig markering af subjekt og objekt, kongruens mellem subjekt og verballed, ordstilling, genitivforbindelsers gennemskuelighed, modalitet og kasus ved de hyppigste præpositioner med dobbelt rektion.

(2) Sproglige fænomener, som er af mindre betydningsbærende karakter. Her kan, ligeledes blandt flere mulige, nævnes: genus og numerus ved substantiver, som optræder mindre hyppigt, dele af adjektivdeklinationen, i nogle tilfælde kasus ved præpositioner med enkel rektion og ved verber, hvor kasus ikke fremgår af sætningsanalysen, samt ortografiske detaljer.

Mængden af fejl alene er ikke afgørende for vurderingen af en besvarelses kvalitet, men må ses i sammenhæng med den indholdsmæssige lødighed og fylde, herunder omfanget af eksaminandens selvstændige sprogproduktion, arten af fejl og disses fordeling på fejltyper. Fejl på et afgrænset område må anses for mindre belastende end fejl af flere forskellige typer, som tyder på udbredt usikkerhed.

Besvarelsens længde

Længde i besvarelsen er ikke i sig selv en plusværdi. Det anbefales, at det samlede omfang af opgave 2 og 3 på fortsættersprogets A-niveau i indskriften er ca. 350 ord.

Karakterfastsættelse

For den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler, gives karakteren 12, jf. Bekendtgørelse om karakterskala og anden bedømmelse, BEK nr. 262 af 20/03/2007.

4.3.2 Den mundtlige prøve

Der skal gives én samlet karakter for eksaminandens præstation. Der skal anlægges en helhedsvurdering af eksaminandens præsentations- og samtalekompetence og indholdsforståelse (jf. 4.3.2.1) En sådan helhedsvurdering hviler på en bedømmelse af de enkelte færdigheder og til sidst en afvejning af disse bedømmelser.

Den tysksprogede del af eksaminationen vægtes højest.

Nedenfor opstilles de færdigheder og kompetencer, som bedømmes og indgår i helhedsvurderingen.

4.3.2.1 Præsentations- og samtalekompetence og indholdsforståelse

Ved præsentationen og samtalen prøves flere forskellige færdigheder på tysk:

- Udtale og intonation
- Forståelse af det talte sprog
- Kommunikationsfærdighed.
- Forståelsen af tekstmaterialet, evnen til at uddybe det og sætte det ind i en større sammenhæng med særlig fokus på perspektivering til det studerede emne.

Produktiv sprogfærdighed

Ved bedømmelsen af sprogfærdigheden lægges mest vægt på, hvad eksaminanden faktisk formår at udtrykke. Naturligvis skal eksaminanden tale så korrekt som muligt, men i stedet for at opregne fejl skal eksaminator og censor snarere vurdere præstationen efter, hvor meget og hvad eksaminanden reelt har formået at sige. En indholdsrig samtale med nogle sproglige fejl skal vurderes højere end en samtale, hvor eksaminanden ikke vover sig ud over de mest almindelige sætningskonstruktioner og derfor heller ikke laver så mange fejl.

Indholdsforståelse og perspektiveringsevne

- I hvor høj grad har eksaminanden forstået det ukendte tekstmateriale?
- I hvor høj grad kan eksaminanden selv finde steder i tekstmaterialet, der er centrale for fortolkningen/forståelsen af tekstmaterialet?
- I hvor høj grad formår eksaminanden at bevæge sig på de forskellige taksonomiske niveauer - fra det refererende til det analyserende, fortolkende og vurderende?
- I hvor høj grad har eksaminanden overblik over de store linier i teksten, tekstens forløb, tematik og stil?

- I hvor høj grad kan eksaminanden forholde sig til det forelagte tekstmateriales sammenhæng med det studerede emne?
- I hvor høj grad formår eksaminanden at relatere teksten til forhold i dens samtid og til forhold i nutiden?

Ved bedømmelsen af præsentationen af den ukendte tekst vægtes endvidere følgende:

- i hvor høj grad giver eksaminanden en selvstændig fremlæggelse?
- i hvor høj grad formår eksaminanden at strukturere sin fremlæggelse?
- i hvor høj grad viser eksaminanden overblik i forbindelse med fremlæggelsen?

4.3.2.2 Tekstforståelseskompetence

På fortsættersprogets A-niveau prøves både i oversættelse af 1/2 normalside af et ukendt tysk tekstmateriale af passende sværhedsgrad til dansk og i samtale på dansk om resten af teksten.

Ved bedømmelsen af oversættelsen af den ukendte tekst vægtes følgende elementer:

- I hvor høj grad har eksaminanden forstået meningen i teksten?
- I hvor høj grad er eksaminanden i stand til at inkorporere eksaminators eventuelle glosehjælp i sin oversættelse?
- I hvor høj grad behersker eksaminanden strategier til at løse oversættelsesproblemer?
- I hvor høj grad er teksten forstået i detaljer?
- I hvor høj grad viser oversættelsen grammatisk forståelse?
- Oversættes der til godt dansk?

Ved bedømmelse af samtalen om ekstemporalteksten vægtes følgende elementer:

- I hvor høj grad har eksaminanden forstået teksten som helhed?
- I hvor høj grad har eksaminanden forstået de væsentligste enkeltheder i teksten?
- Kan eksaminanden reagere hensigtsmæssigt på eksaminators uddybende spørgsmål?
- I hvor høj grad behersker eksaminanden strategier til at løse forståelsesproblemer?
- I hvor høj grad er eksaminanden i stand til at gengive meningen på godt dansk?

Karakterfastsættelse

For den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler, gives karakteren 12, jf. Bekendtgørelse om karakterskala og anden bedømmelse, BEK nr. 262 af 20/03/2007.

4.4 Karakterbeskrivelser

Karakterskalaen er 7-trins-skalaen, jf. Bekendtgørelse om karakterskala og anden bedømmelse, BEK nr. 262 af 20/03/2007. De 7 karakterer er:

- 12: *For den fremragende præstation.*
- 10: *For den fortrinlige præstation.*
- 7: *For den gode præstation.*
- 4: *For den nogenlunde præstation.*
- 02: *For den tilstrækkelige præstation.*
- 00: *For den utilstrækkelige præstation.*
- 3: *For den ringe præstation.*

Nedenfor præsenteres eksempler på beskrivelser af karaktererne 12, 7 og 02. Disse beskrivelser har alene vejledende karakter. Bedømmelserne af de konkrete præstationer skal ske på baggrund af

- de faglige mål (læreplanens pkt. 2.1)
- bedømmelseskriterierne (pkt. 4.3)
- et professionelt, fagligt skøn
- en samlet vurdering af præstationen.

Eksempel på beskrivelse af de mundtlige karakterer 12, 7 og 02 på tysk fortsættersprog A

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Fremragende	Eleven udtrykker sig i sin mundtlige præsentation af tekstmaterialet såvel som i samtale og diskussion i et nuanceret og sammenhængende sprog og med et nuanceret og varieret ordforråd. Eleven viser sikkerhed i tekstforståelse samt i idiomatik, morfologi og syntaks med fortrinsvis uvæsentlige fejl. Præsentationen er selvstændig og velstruktureret. Både præsentationen og samtalen viser stor indsigt i tekstmaterialet og det tilknyttede emne, og eleven inddrager stort set alle relevante aspekter.
7	Godt	Eleven udtrykker sig i sin mundtlige præsentation af tekstmaterialet såvel som i samtale og diskussion i et nogenlunde sammenhængende sprog og med et godt ordforråd. Eleven viser rimelig sikkerhed i tekstforståelse samt i idiomatik, morfologi og syntaks, om end med en del fejl. De forekommende sprogfejl forstyrrer dog ikke kommunikationen. Præsentationen er sammenhængende. Både præsentationen og samtalen viser god indsigt i tekstmaterialet og det tilknyttede emne, og eleven inddrager flere relevante aspekter.
02	Tilstrækkeligt	Elevens sprog er i præsentationen såvel som i samtalen og diskussionen forståeligt, men mangler præcision, og der er adskillige alvorlige fejl, hvilket i nogen grad forstyrrer kommunikationen. Præsentationen er noget usammenhængende. Både præsentationen og samtalen viser, at tekstmaterialet i det væsentlige er forstået. Eleven inddrager i tilstrækkeligt omfang relevante aspekter i behandlingen af tekst og emne.

Eksempel på beskrivelse af de skriftlige karakterer 12, 7 og 02 på tysk fortsættersprog A

Karakter	Betegnelse	Beskrivelse
12	Fremragende	Den skriftlige fremstilling er sammenhængende og velstruktureret med et alment og varieret ordforråd. Eleven viser sikkerhed i idiomatik, morfologi og syntaks med fortrinsvis uvæsentlige fejl. Indholdet viser en indgående forståelse af tekstmaterialet. Besvarelsen er udførlig og nuanceret og inddrager stort set alle relevante aspekter.
7	Godt	Den skriftlige fremstilling er sammenhængende og med et godt ordforråd. Eleven viser rimelig sikkerhed i idiomatik, morfologi og syntaks. Der optræder en del fejl, som dog ikke forstyrrer kommunikationen. Indholdet viser overvejende god forståelse af tekstmaterialet. Eleven inddrager mange, men ikke alle relevante aspekter i sin besvarelse.

02	Tilstrækkeligt	Den skriftlige fremstilling er noget usammenhængende, men gennemgående forståelig. Sproget mangler præcision, og der er adskillige alvorlige fejl. Indholdet viser, at tekstmaterialet og emnet i det væsentlige er forstået. Eleven inddrager i tilstrækkeligt omfang relevante aspekter i sin besvarelse.
----	----------------	---